

СИНТЕЗ ВОКАЛЬНИХ МАНЕР У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДЖАЗОВИХ ПРОЕКТАХ

Мета роботи полягає в аналізі особливостей залучення різних вокальних манер співу в сучасних джазових проектах та виділення специфічних рис, якими мають володіти виконавці. **Методологія** пов'язана із застосуванням компаративного та аналітичного підходів, спрямованих на виділення особливостей застосування різних вокальних манер у виконавській діяльності українських митців. **Наукова новизна.** Вперше у вітчизняному науковому дискурсі окреслено шляхи поєднання різних співацьких манер у контексті творчості сучасних українських вокалісток – А. Долідзе та Н. Шукаєвої. Синтез народної та естрадної вокальних манер надзвичайно доречно у проектах, спрямованих на відродження фольклорних традицій, як-от тих, де використовуються мелодії та типові інтонаційні звороти, народні інструменти, що мають стосунок до різних етнічних культур. **Висновки.** Використання різних вокальних манер – естрадно-джазової та народної – є одним з перспективних напрямів розвитку вітчизняного вокального виконавства. Універсальність співаків, що здатні використовувати різні вокальні манери, зумовлює можливість бути активно задіяними в сучасній музичній культурі. Серед співачок, які працюють у вітчизняному просторі є визначними досягнення Аніко Долідзе, що поєднує народну та джазову манеру співу у проектах, спрямованих на поєднання елементів українського та грузинського фольклору у джазових композиціях. Назгуль Шукаєва є вокалісткою, яка використовує у власних проектах тувинський горловий спів, академічну та джазову вокальні манери, обрамлюючи все це в етно-джазовий контекст.

Ключові слова: вокальна манера, спів, естрада, джаз, тувинський горловий спів, фольклор.

Попова Алла Борисівна, народная артистка Украины, доцент, заведующая кафедрой музыкального искусства ЧВУЗ “Киевский университет культуры”

Синтез вокальных манер в современных украинских джазовых проектах

Цель работы заключается в анализе особенностей привлечения различных вокальных манер пения в современных джазовых проектах и выделение специфических черт, которыми должны обладать исполнители. **Методология** связана с применением сравнительного и аналитического подходов, направленных на выделение особенностей применения различных вокальных манер в исполнительской деятельности украинских творцов. **Научная новизна.** Впервые в отечественном научном дискурсе намечены пути сочетания различных певческих манер в контексте творчества современных украинских вокалисток – А. Долидзе и Н. Шукаевой. Синтез народной и эстрадной вокальных манер чрезвычайно уместен в проектах, направленных на возрождение фольклорных традиций, например тех, где используются мелодии и типичные интонационные обороты, народные инструменты, имеющие отношение к различным этническим культурам. **Выводы.** Использование различных вокальных манер – эстрадно-джазовой и народной – одно из перспективных направлений развития отечественного вокального исполнительства. Универсальность певцов, способных использовать различные вокальные манеры, предопределяет возможность быть активно задействованными в современной музыкальной культуре. Среди певиц, работающих в отечественном пространстве, выдающимися являются достижения Анико Долидзе, сочетающей народную и джазовую манеру пения в проектах, направленных на сочетание элементов украинского и грузинского фольклора в джазовых композициях. Назгуль Шукаева является вокалисткой, которая использует в своих проектах тувинское горловое пение, академическую и джазовую вокальные манеры, обрамляя все это в этно-джазовый контекст.

Ключевые слова: вокальная манера, пение, эстрада, джаз, тувинское горловое пение, фольклор.

Popova Alla, people's Artist of Ukraine, dotsent, Head of the Department of Music Art PHEI “Kyiv University of Culture”

Vocal maner synthesis in modern ukrainian jazz projects

The purpose of the article is to analyze the peculiarities of attracting various vocal singing patterns in contemporary jazz projects and the allocation of specific features that should be possessed by performers. **The methodology** of the research is related to the use of comparative and analytical approaches aimed at highlighting the peculiarities of using different vocal forms in the performing arts of Ukrainian artists. **Scientific novelty.** For the first time in the national scientific discourse, the ways of combining various singing manners in the context of the work of contemporary Ukrainian vocalists - A. Dolidze and N.Shuyaeva have been outlined. The synthesis of folk and pop vocal manner is extremely relevant in projects aimed at the revival of folk traditions, such as those using ringtones and typical intonation turns, folk instruments related to different ethnic cultures. **Conclusions.** The use of different vocal manners - variety, jazz, and folk - is one of the perspective directions of development of the national vocal performance. The versatility of singers, who can use different vocal manners, makes it possible to be actively involved in contemporary musical culture. Among the singers who work in the domestic space are the outstanding achievements of Aniko Dolidze, which combines folk and jazz singing style in projects aimed at combining elements of Ukrainian and

Georgian folklore in jazz compositions. Nazgul Shukaeva is a vocalist who uses Tuvian throat singing, academic and jazz vocal techniques in her projects, framing all this in the ethnic-jazz context.

Key words: vocal manner, singing, pop, jazz, Tuvan throat singing, folklore.

Актуальність теми дослідження. Сфера вокального виконавства пов'язана з безперервним пошуком нових мистецьких орієнтирів. Намагання знайти власну нішу у багатьох вокалістів на початку їх творчої діяльності пов'язане з наслідуванням та повторенням, проте, перейшовши у стадію професійної «зрілості», співак може продемонструвати неповторний та яскравий креативний підхід, що дозволить казати про вихід за межі вже існуючих стандартів. Достатньо прогресивним напрямком, який наявний в сучасному вокальному виконавстві, є поєднання елементів різних стилевих напрямків, вокальних манер, зведення воедино таких явищ, що багато в чому суперечили одне одному. Прикладами можуть слугувати проекти, започатковані вокалістами, що плідно працюють на теренах України. Їх дослідження вбачається актуальною темою, якій досі не було приділено достатньо уваги з боку фахівців.

Питання особливостей співу у різних вокальних манерах розкривається в праці М. Тален, Дж.Сундберг. Сутнісні характеристики естрадного вокального виконавства розроблено в статті Г.Стулової. Питання розвитку вітчизняного етно-джазу підіймається В. Тормаховою. Чимала увага розвитку казахської музичної культури, в тому числі взаємодії естрадного та народного напрямків приділяється в праці В. Мухіденової. Специфіка тувинського горлового співу окреслюється в роботах З. Киргис, В.Сузукей. Проте багато питань залишаються поза дослідницького наукового інтересу, в тому числі розкриття специфіки проектів, які наявні в українському культурному просторі, що демонструють практичну можливість поєднувати народну та естрадну манеру співу.

Мета дослідження полягає у аналізі особливостей залучення різних вокальних манер співу в сучасних джазових проектах та виділення специфічних рис, якими мають володіти виконавці.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні, коли надзвичайно бурхливого розвитку набуло вокальне виконавство та постійно виникають нові співаки, чимала увага приділяється винайденню власних творчих підходів. Універсальність співаків у питанні вокальної майстерності проявляється у здатності поєднувати різні манери – академічну, естрадну та народну. «Очевидно, що голос використовується зовсім іншим чином в різних вокальних стилях. Деякі з цих відмінностей стосуються джерела голосу, що значно відрізняється від гучності, висоти тону та режиму фонації» [7, 32]. Звісно, що не кожен вокаліст здатний в однаковому ступені добре володіти власним голосом у різних манерах. Проте ті виконавці, що можуть добре синтезувати здобутки різних сфер музичної культури, мають набагато більше можливостей для самореалізації.

В. Тормахова, розмірковуючи про шляхи розвитку джазової музики України, відмічає в якості одного з популярних спрямувань творців інтерес до фолк-джазу. «Українська джазова музика розвивається у двох напрямках – як продовження американської мейнстрімної традиції та у вигляді фолк-джазу. Окреме місце займають постаті видатних вітчизняних джазменів, що у своїй творчості зазнають впливу різних фольклорних культур. Серед них такі, як: Енвер Ізмайлов, Усеїн Бекіров (обидва використовують в своїх авторських композиціях мелодії і лади кримськотатарського, українського, балканського фольклору), Назгуль Шукаєва та інші» [5, 449-450]. Дослідниця зазначає, що в рамках композицій естрадних та джазових музикантів можливе використання, як інструментарію, що пов'язаний з народною культурою, так і народних мелодій, які виконуються у народній манері.

Серед вокалістів, які демонструють наявність неординарних підходів можна виділити ряд виконавців. Так надзвичайно цікавий принцип поєднання різних елементів в межах єдиного художнього цілого представлено в творчості Аніко Долідзе. Ця естрадно-джазова українська виконавиця грузинського походження плідно працює в українському мистецькому просторі. В її творчому репертуарі чимало джазових стандартів, нараховується багато виступів з різними колективами, гуртами, оркестрами, як в Україні, так і за її межами. Серед її проектів робота з «Jazz Kolo» Ігоря Закуса, Aniko Dolidze Big Band та Land Forces jazz Orchestra.

Специфіку вокального підходу співачки, в якому поєднуються опора на здобутки народної культури, досить влучно зазначено на її сайті: «В її голосі змішалися ніжність і міць двох народів. А мікс двох культур – української та грузинської – відображений в її репертуарі. Аніко співає грузинські та українські народні пісні, переосмислюючи їх і вдихаючи нове життя в архаїчну етніку» [2]. Подібний синтез народної музики, яка має різне етнічне походження є досить доцільним. За рахунок того, що хоча фольклорний матеріал різних народів має власні неповторні риси, є й певні точки перетину, що спільні для виконання і грузинського і українського пісенного матеріалу. Це - виконавська манера, яка пов'язана з відкритою манерою подачі звуку. Якщо казати про народну манеру співу, то вона має ряд рис, що споріднюють з естрадною. На відміну від академічного вокалу, де подача звуку більш закрита, і естрадна, і народна манери об'єднані спільними особливостями роботи артикуляційного апарату. Вокаліст може обирати той чи інший тип звучання голосу, керуючись при цьому художньо-мистецькими завданнями.

«Однак як ті, так і інші ознаки звучання голосу співака нерідко поєднуються в стилі одного і того ж виконавця, в залежності від конкретного художнього завдання, репертуару, типу слухацької аудиторії або соціального замовлення» [3, 124].

При створенні проектів, де поєднуються елементи різних етнічних культур, чимала увага приділяється фонетичній основі слів, яка буде залежати від мови, на якій співає виконавець. Власне опора на фольклор дозволяє модернізувати естрадну культуру. «У сучасних умовах народна пісня створює основу для розвитку та модернізації нових форм музичної культури. Однією з особливостей народної пісні є відтворення та відображення почуттів, моральних норм та цінностей етнічної групи. Діючи на сучасному етапі, вони можуть бути передані нащадкам як спадщина» [6, 3204].

Можна виділити декілька типів роботи з фольклорним матеріалом. Один з них передбачає виконання пісенного народного матеріалу, проте у естрадній манері, коли є яскраве втілення музичного образу, але принципи справжнього фольклору згладжено. Разом з тим можливий інший принцип, коли намагаються виконувати пісні у більш автентичній формі, поєднуючи естрадну та народну вокальну манери. «Розуміння сенсу виразних засобів народної пісні дає величезні можливості для виконавців, щоб творчо відкрити спів, у значущій інтонації слова, в пластичні мальовничих рухів та в імітації» [6, 3215]. Для співачки Аніко Долідзе притаманний підхід, де поєднується перший та другий принципи роботи з фольклором. З одного боку, вона виконує чимало матеріалу у естрадній манері, та одночасно прагне розкрити глибинні сенси автентичного фольклору Грузії та України, синтезуючи їх зі здобутками джазового мистецтва сьогодення. Ще під час навчання в КІМ ім. Р. Глієра розпочались її експерименти з поєднання українського та грузинського фольклору.

В її репертуарі є авторські композиції, побудовані на основі текстів народних пісень. Так пісня «Човник», написана київським композитором Веронікою Тормаховою на слова української народної пісні, має елементи, які споріднюють її з фольклором – перемінність метро-ритмічної організації, повторність ключових інтонаційних зворотів, що мають невеликий амбітус, нагадують родинно-обрядові пісні. Загальний тип звучання та аранжування відповідає типовим джазовим композиціям – особливостям та функціям партій електрогітари, клавіш, ударних. Вокальна партія поєднує елементи естрадної манери співу, де немає великої кількості розспівів та не використовується соул, проте характер бек-вокалу, його тембрального забарвлення, тип звуковидобування відповідають народній манері співу.

В композиції «Perela» В. Тормахової, написаній на основі грузинської народної пісні, співачка також використовує естрадно-джазову та народну манеру співу. В даному випадку відтворюються елементи грузинського народного співу – це і типове багатоголосся, розспіви окремих складів та інші елементи характерні для цієї етнічної музики. Варто відзначити, що співачка надзвичайно вільно здійснює перехід від естрадної манери до народної та навпаки у різних розділах композиції. Ця органічність досягається високим рівнем виконавської майстерності та спрямована на підкреслення універсальності звучання фольклорних елементів. У вокальній партії використовуються елементи, що нагадують мугам, причому йде мова і про інтонаційний, і про тембральний чинник.

Можна віднайти й інші приклади поєднання різних вокальних манер в рамках діяльності виконавських колективів та окремих вокалістів. Сучасна дослідниця Б. Мухіденова, характеризує тенденції, наявні в казахській музичній культурі. «Поп-артисти почали приділяти більше уваги адаптації пісень на сцені, створюючи яскраві музичні та драматичні картинки, що залучають виразні засоби різних видів мистецтва. Підтримка синтезу казахських народних пісень з яскравими живописними зображеннями, включаючи сучасний, стильний казахський костюм та масове шоу, художник отримує повну картину цього жанру, роблячи її зрозумілою і близькою для сучасного глядача» [6, 3216]. В повній мірі це висловлювання може бути віднесене до діяльності Назгуль Шукаєвої. Ця співачка, яка працює в українському джазовому просторі, поєднує традиції казахської автентичної музики та джазовий спів. Аналізуючи творчість Н. Шукаєвої, дослідники вказують на її спроможність співати у всіх виконавських манерах, включаючи горловий спів. «Назгуль Шукаєва – єдина в Україні жінка-виконавиця в стилі горлового співу «кай» та носій тунгуських традицій співу. Вона має досить рідкісну манеру голосу – від горлового співу до академічного сопрано, що дозволяє їй виконувати як автентичний фолк, джаз, так і сучасну академічну музику» [5, 450]. Назгуль Шукаєва не лише володіє рідкісним діапазоном голосу, але й майстерно виконує твори, що відносяться до різних стильових напрямків – від блюзової балади, госпелу, джазового стандарту до авангарду.

Варто розглянути специфіку горлового співу та особливостей його звуковидобування. Дослідниця З.Киргис зазначає про наявність великої кількості різних форм горлового співу, які пов'язані з архаїчним віршованим ладом. «В традиційній тувинській термінології слово «хоомей» використовується як назва лише одного зі стилів, а всього в Туві їх побутує п'ять: хоомей, сугит, езенгілеер, борбаннадир, каргіраа, причому деякі стилі мають декілька різновидів. З всіх народів Євразії таке різноманіття притаманне лише тувинцям» [1, 6]. Серед цих стилів та підстилів, найбільш частіше звертаються до стилю хоомей. В. Сузукей відмічає, що хоомей надзвичайно добре «приспосовується» до змін у музичній практиці. Його використання у сучасній виконавській культурі є не просто випадковим та поодиноким прикладом, а скоріше свідченням

великого потенціалу народного мистецтва. «Зберігаючи свою автентичність в сфері побутового музикування серед носіїв традиції, цей жанр екстраординарного співу в той же час зазнає істотної трансформації, проявляючи при цьому надзвичайну пластичність. Саме в життєстійкості і невичерпності творчого начала хоомея яскраво проявляється його гнучкість і здатність відповідати художнім запитам і естетичним пошукам суспільства на новому етапі буття, знаходячи, тим самим, можливість бути переданим наступним поколінням» [4, с.49]. В своїх виконавських проєктах Н. Шукаєва використовує хоомей. Особливістю хоомея є те, що голос трактується подібно до інструменту, його спів є досить складним завданням, адже він відноситься до сфери екстраординарного співу. При звичайному вокальному виконанні, пов'язаному з класичним європейським звуковидобуванням, таке видобути неможливо, адже метою народних казахських співаків є «гра тембрами, формування обертової мелодії» [4, 49].

У більшості своїх проєктів Назгуль Шукаєва використовує саме принципи казахського автентичного народного співу, які межують з естрадно-джазовою манерою співу. Проєкт «Азія-Тенґрі», який нараховує багато композицій є винаходом співачки, її музичним дітищем, що виник у 2012 році та продовжує функціонувати у даний час. Цей інтернаціональний проєкт спрямований на поєднання етнічних традицій Сходу та Заходу. Він виступає своєрідним містком, де переплітається звучання різних етнічних інструментів, надзвичайно сильного та експресивного вокалу, що здатний створити відчуття трансу. В цьому проєкті окрім співачки приймали участь такі виконавці, як Орхан Агабейлі, Олена Леонова, Богдан Гуменюк, Ксенія Задорська, Валентин Корнієнко, Алік Фантаєв, Радвіл, Володимир Лазуткін.

Наукова новизна. Вперше у вітчизняному науковому дискурсі окреслено шляхи поєднання різних співацьких манер в контексті творчості сучасних українських вокалісток – А. Долідзе та Н. Шукаєвої. Синтез народної та естрадної вокальних манер надзвичайно доречний у проєктах, спрямованих на відродження фольклорних традицій, як-от тих, де використовуються мелодії та типові інтонаційні звороти, народні інструменти, що мають стосунок до різних етнічних культур.

Висновки. Використання різних вокальних манер – естрадно-джазової та народної – є одним з перспективних напрямків розвитку вітчизняного вокального виконавства. Універсальність співаків, що здатні використовувати різні вокальні манери, зумовлює можливість бути активно задіяними в сучасній музичній культурі. Серед співачок, які працюють у вітчизняному просторі є визначними досягнення Аніко Долідзе, що поєднує народну та джазову манеру співу у проєктах, спрямованих на поєднання елементів українського та грузинського фольклору у джазових композиціях. Назгуль Шукаєва є вокалісткою, яка використовує у власних проєктах тувинський горловий спів, академічну та джазову вокальні манери, обрамлюючи все це у етно-джазовий контекст.

Література

- 1.Кыргыз З. К. Тувинское горловое пение: Этномузыкальное исследование. Новосибирск: Наука, 2002. 236 с.
- 2.Про мене. Біографія. URL: <http://anikodolidze.com.ua/uk/about-uk/> (дата звернення: 21.09.2018).
- 3.Стулова Г. П. Сущностные характеристики эстрадного вокального искусства и задачи учебного процесса // Музыкальное исполнительство и образование, 2013, №2. С. 123–127.
- 4.Сузукей В.Ю. Тувинское горловое пение «хоомей» в контексте современности // Мир науки, культуры, образования. Горно-Алтайск, 2007, № 2 (5). С. 48-51.
- 5.Тормахова В. М. Імпровізування в сучасній українській неакадемічній музиці // Економіко-культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі» (Кошице, 14-15 лютого 2016 року): Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. Кошице, 2016. С.449-451.
- 6.Mukhitdenova V.M. Traditional Folk, Vocal and Professional Songs as the Basis for Development and Modernization of the New Forms of Kazakh Musical Stage // IEJME — Mathematics education, 2016. Vol. 11, no. 9. pp. 3203-3219.
- 7.Thalen M., Sundberg J. Describing different styles of singing: A comparison of a female singer's voice source in "Classical", "Pop", "Jazz" and "Blues" // Logopedics Phoniatrics Vocology, 2001, 26:2. pp. 82-93, DOI: 10.1080/1401543017532074 58.

References

- 1.Kyrgyz, Z.K. (2002). Tuvan throat singing: Ethnomusological study, Novosibirsk: Nauka [in Russian].
- 2.About me. Biography. Retrived from <http://anikodolidze.com.ua/uk/about-uk/>.
- 3.Stulova, G. P. (2013). Essential characteristics of variety vocal art and the objectives of the educational process, Muzykalnoe ispolnitelstvo i obrazovanie (Issue 2), (pp. 123-127) [in Russian].
- 4.Suzukey, V.Yu. (2007). Tuvan throat singing "Khoomei" in the context of modernity, Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya (Issue № 2 (5)), (pp. 48-51) [in Russian].
- 5.Tormakhova, V.M. (2016). Improvisation in modern Ukrainian non-academic music, Proceedings from First International Scientific and Practical Conference «Ekononiko-kulturolohichne pozytsionuvannya Ukrainy v svitovomu hlobalizovanomu prostori». (pp.449-451). Koshytse [in Ukrainian].
- 6.Mukhitdenova V. M. (2016). Traditional Folk, Vocal and Professional Songs as the Basis for Development and Modernization of the New Forms of Kazakh Musical Stage, IEJME – Mathematics education (Vol. 11, no. 9), (pp. 3203-3219) [in English].
7. Thalen, M., Sundberg, J. (2001). Describing different styles of singing: A comparison of a female singer's voice source in "Classical", "Pop", "Jazz" and "Blues", Logopedics Phoniatrics Vocology, (Vol. 26:2), (pp. 82-93) [in English] DOI: 10.1080/1401543017532074 58.